

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

กองการศึกษา เทศบาลตำบล
อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ

คำนำ

ปราชญ์ชาวบ้านหรือนักคิดท้องถิ่น หรือครูภูมิปัญญาไทยแล้วแต่จะเรียกกัน จะมีมากมายในหลายด้าน แล้วแต่งานที่ท่านปฏิบัติจนบังเกิดผล เป็นผู้มีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับธรรมชาติ มีความคิดเข้าระบบ ชอบค้นหาความจริง ช่างสังเกตและนำสิ่งที่พบเห็นมาเรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง สามารถสรุปเป็นบทเรียนได้ ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือข้อมูลปราชญ์ท้องถิ่นเล่มนี้ จัดทำขึ้นเพื่อเป็นฐานข้อมูลการดำเนินงานและการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น การบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามในเทศบาลตำบลสี ให้คงอยู่ในท้องถิ่น และสืบสานแก่คนรุ่นหลังต่อไป

กองการศึกษา เทศบาลตำบลสี

สารบัญ

เรื่อง

ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ฐานข้อมูลปัญญาท้องถิ่น

- ด้านเกษตรกรรม

- ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม

- ด้านแพทย์แผนไทย

- ด้านศาสนาและพิธีกรรม

- ด้านโภชนาการ

- ด้านศิลปะ วัฒนธรรม

- ด้านภาษาและวรรณกรรม

หน้า

๑

๒ - ๑๐

ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น พื้นความรู้ความสามารถที่ผ่านกระบวนการคิดโดยใช้สติปัญญาของคนในท้องถิ่นมีการเรียนรู้และถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งจนเกิดผลดีงาม มีคุณค่า มีประโยชน์ สามารถนำไปใช้ในการแก้ปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิต ตลอดจนใช้เป็นแนวทางในการดำรงชีวิตให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคสมัย

ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่

๑. ด้านเกษตรกรรม คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการกสิกรรม/การปศุสัตว์ /การประมง/การป่าไม้ เช่น การทำเกษตรแบบผสมผสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นต้น

๒. ด้านหัตถกรรม คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในงานฝีมือหรืองานช่างที่ทำด้วยมือและอุปกรณ์อย่างง่าย โดยไม่ใช้เครื่องจักรเป็นองค์ประกอบหลักในการผลิต เช่น จักสาน งานแกะหนังตะลุง งานทอผ้าด้วยมือ งานเย็บปักถักร้อย งานทำหัวโขน เป็นต้น

๓. ด้านอุตสาหกรรม คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในงานที่ใช้ทุน แรงงาน และเครื่องจักรเป็นองค์ประกอบหลักในการผลิต โดยมีเป้าหมายการผลิตสิ่งของเป็นจำนวนมากเพื่อการค้า และรวมถึงงานด้านบริการ เช่น การทำเครื่องเรือนจากไม้แปรรูป (โต๊ะ/ตู้) การแปรรูปสิ่งต่างๆ จากยางพารา

๔. ด้านการแพทย์แผนไทย คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพสุขภาพแบบพื้นบ้าน เช่น การหัตถเวชกรรมไทย (การนวดไทย/การนวดประคบสมุนไพร) การใช้สมุนไพรในการรักษาโรค การผดุงครรภ์พื้นบ้านโดยหมอดำแยชาวไทยมุสลิม (โต๊ะบีแดด) เป็นต้น

๕. ด้านศาสนาและพิธีกรรม คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับศาสนาและพิธีกรรมต่างๆ ของชุมชนนั้นๆ พิธีกรรมเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประเพณีและวัฒนธรรม มนุษย์ในสังคมที่เจริญแล้วต่างก็มีประเพณีและพิธีกรรมที่เฉพาะของตน พิธีกรรมเป็นเครื่องชี้ถึงความสัมพันธ์ความกลมเกลียวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติ สำหรับประเทศไทยซึ่งคนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธนั้น พิธีกรรมส่วนใหญ่จึงเกี่ยวข้องกับเรื่องของศาสนา เช่น การทำบุญตักบาตร การไหว้พระสวดมนต์ การทำบุญในเทศกาลต่าง ๆ ซึ่งขึ้นอยู่กับความเชื่อและหลักการของพุทธศาสนาแทบทั้งสิ้น พิธีกรรมที่เกี่ยวกับศาสนานี้เรียกว่า ศาสนาพิธี

๖. ด้านศิลปกรรม คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะสาขาต่างๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม นาฏศิลป์ ดนตรี ทัศนศิลป์ การละเล่นพื้นบ้านและการนันทนาการ เช่น การขับร้องเพลงอีแซว ลำตัด ลิเก หมอลำ โนรา เป็นต้น

๗. ด้านภาษาและวรรณกรรม คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการใช้ภาษาทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน เช่น ภาษาโบราณ ภาษาถิ่น หนังสือ ตำรา ตำหรับอาหาร งานประพันธ์/บทประพันธ์ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง เรื่องสั้น นวนิยาย นิทาน บทเพลงพื้นบ้าน เป็นต้น

๘. ด้านโภชนาการ คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับความสามารถในการเลือกสรรประดิษฐ์ และปรุงแต่งอาหารและยาได้เหมาะสมกับความต้องการของร่างกายในสภาวะการณ์ต่าง ๆ ตลอดจนผลิตเป็นสินค้าและบริการส่งออกที่ได้รับความนิยมแพร่หลายมาก รวมถึงการขยายคุณค่าเพิ่มของทรัพยากรด้วย

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

๑. ด้านเกษตรกรรม

๑.๑

ชื่อ - สกุล	นายสายทอง อาจภักดี
ชื่อที่อยู่	บ้านโนนศรีทอง ตำบลสี อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ
ความสามารถ	ด้านการเกษตรผสมผสาน

๒. ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม

๒.๑

ชื่อ - สกุล	นายสุพิน แก้วธรรม
ที่อยู่	๒๘ บ้านห้วย ตำบลสี อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ
ความสามารถ	ด้านการจักสาน

๒.๒

ชื่อ - สกุล	นางวันนา จันทะสน
ที่อยู่	๕๕ บ้านโนนสว่าง ตำบลสี อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ
ความสามารถ	ด้านการทอผ้า

๓. ด้านการแพทย์แผนไทย

๓.๑

ชื่อ - สกุล	นางแดง ดาวงษ์	
ที่อยู่	๘๕ บ้านใหม่พัฒนา ตำบลสี อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา	
ความสามารถ	ด้านนวดแผนไทย	

๔. ด้านศาสนาและพิธีกรรม

๔.๑

ชื่อ - สกุล	นายเจริญ พรหมรินทร์	
ที่อยู่	๑๑๑ บ้านใหม่พัฒนา ตำบลสี อำเภอลำลูกเกด จังหวัดศรีสะเกษ	
ความสามารถ	ด้านหมอลำพราหมณ์	

๕. ด้านโภชนาการ

๕.๑

ชื่อ - สกุล	นายบุญล้อม วรรณทอง
ที่อยู่	บ้านโนนศรีทอง ตำบลสี อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ
ความสามารถ	ด้านการผลิตชาอู่ แก้วหัด หอบหัด ช่วยในการย่อยอาหาร

๕.๒

ชื่อ - สกุล	นางสาวสดี ใจกั๊ต
ที่อยู่	๗๘ บ้านห้วย ตำบลสี อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ
ความสามารถ	ด้านการทำกล้วยฉาบ ข้าวแต่น

๕.๓

ชื่อ - สกุล	นางสุบัน ทิมะวงศ์	
ที่อยู่	บ้านโนนศรีทอง ตำบลสี อำเภอนาหวาย จังหวัดศรีสะเกษ	
ความสามารถ	ด้านการทำข้าวเกรียบหอมเป	

๖. ด้านศิลปะ วัฒนธรรม

๖.๑

ชื่อ - สกุล	นายสัญญา จันคณา	
ที่อยู่	๙๙ บ้านกระทิง ตำบลสี อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ	
ความสามารถ	ด้านการสีซอ	

๖.๒

ชื่อ - สกุล	นายลี จันทะสน	
ที่อยู่	๑๙ บ้านโนนสว่าง ตำบลสี อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ	
ความสามารถ	ด้านการเป่าแคน	

๗. ด้านภาษาและวรรณกรรม

ชื่อ - สกุล	นางบุญทม บุตรธรรมมา	
ที่อยู่	๕๙ บ้านโนนสว่าง ตำบลสี อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา	
ความสามารถ	ด้านภาษาไทย นาฏศิลป์	

บทสรุป

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นรากฐานสำคัญของการดำรงชีวิตของชุมชนท้องถิ่น ทั้งนี้เพราะว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสรรพวิชาความรู้ที่ชุมชนใช้แก้ปัญหาหรือจรจรงชีวิตของเขาไม่ว่าจะเป็นความรู้ที่มีการสั่งสมมีการประยุกต์ใช้มายาวนานหรือชุมชนรับมาจากภายนอก ล้วนแต่เป็น ความรู้ที่ผ่านการพิสูจน์ว่าเข้ากันได้กับวิถีชีวิตด้านอื่น ๆ ของชุมชนท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นยังเป็นความรู้สาธารณะที่คนส่วนใหญ่สามารถนำไปใช้ได้ หากภูมิปัญญาท้องถิ่นจะสามารถดำรงอยู่ได้ยาวนาน จำเป็นต้องมีศักยภาพในการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมหรือบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จะต้องมีภูมิคุ้มกันทางปัญญาของตนเอง คือ การพัฒนาคนในชุมชนท้องถิ่นให้มีอิสรภาพทางการคิด มีความเป็นตัวของตัวเองสามารถวิเคราะห์ พัฒนาแบบใหม่ วิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็งของภูมิปัญญาของตนเองและสิ่งที่นำเข้าจากภายนอกเพื่อเลือกประยุกต์ใช้อย่างชาญฉลาดและมีการปรับใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน น่าจะเป็น หนทางหนึ่ง ที่ช่วยให้ชุมชนท้องถิ่นอยู่รอดอย่างยั่งยืนทั้งปัจจุบันและอนาคต

